

AKMED

KOC UNIVERSITY

Suna & İnan Kıraç

Research Center for

Mediterranean Civilizations

16 2018

ISSN 2636-8218

ANMED

News Bulletin on Archaeology
from Mediterranean Anatolia

E-journal

ANMED

News Bulletin on Archaeology from Mediterranean Anatolia
(Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri Bülteni)

16 2018

<i>Mode of publication</i>	Worldwide e-journal
<i>Publisher certificate number</i>	18318
<i>ISSN</i>	2636-8218
<i>Publisher management</i>	Koç University Rumelifeneri Yolu, 34450 Sarıyer / İstanbul
<i>Publisher</i>	Umran Savaş İnan, President, on behalf of Koç University
<i>Editor-in-chief</i>	Oğuz Tekin
<i>Editor</i>	Tarkan Kahya
<i>English copyediting</i>	Mark Wilson
<i>Translation from Turkish to English</i>	İnci Türkoğlu
©	Koç University AKMED (Suna & İnan Kırac Research Center for Mediterranean Civilizations)
<i>Production</i>	Zero Production Ltd. Abdullah Sok. No. 17 Taksim 34433 İstanbul Tel: +90 (212) 244 75 21 • Fax: +90 (212) 244 32 09 info@zerobooksonline.com ; www.zerobooksonline.com
<i>Mailing address</i>	Koç Üniversitesi AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi) Barbaros Mah. Kocatepe Sok. No. 22 Kaleiçi 07100 Antalya - TURKEY Tel: +90 (242) 243 42 74 • Fax: +90 (242) 243 80 13 https://akmed.ku.edu.tr akmed@ku.edu.tr
<i>Cover</i>	Detail of an old Antalya's engravings from the 19th century (Resimlerle Eski Antalya / Pictures of Old Antalya [2013] AKMED).

AKMED

KOÇ UNIVERSITY

Suna & İnan Kiraç

Research Center for

Mediterranean Civilizations

16 2018

ANMED

**News Bulletin on Archaeology
from Mediterranean Anatolia**

CONTENTS

EXCAVATION REPORTS

- Antiochia ad Cragum Excavations: 2016 and 2017 Seasons
Michael HOFF – Birol CAN 1
Rhys TOWNSEND – Timothy HOWE
Asena KIZILARSLANOĞLU
Geraldine DOBOS
- Excavation and Restoration Work at Arykanda in 2007
V. Macit TEKİNALP 15
Hacer SANCAKTAR – Fulya SEVİÇ
- Excavation, Restoration and Conservation Work at Saint Nicholas Church in 2017
Sema DOĞAN – Ebru FINDIK 23
Vera BULGURLU
- Excavations in Elaiussa Sebaste: 2017 Season
Annalisa POLOSA – Muharrem ORAL 31
- Hacılar Büyük Höyük Excavations – 2017
Gülsün UMURTAK – Refik DURU 38
- Excavations at Karain Cave 2017
Yavuz AYDIN – Eşref ERBİL 45
- Kelenderis Excavations in 2017
K. Levent ZOROĞLU 51
- Excavations at Kızılin in 2017
Metin KARTAL 58
- 2017 Work at Kibyra
Şükrü ÖZÜDOĞRU 61
- Work at Xanthos in 2017
Burhan VARKIVANÇ 69
- Myra – Andriake 2017
Nevzat ÇEVİK – Süleyman BULUT 75
Ç. Afşin AYGÜN
Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK
H. Ayça TIRYAKİ TÜRKMENÖĞLU
- Olympos Excavations in 2017
B. Yelda OLCAY UÇKAN 82
Gökçen K. ÖZTAŞKIN
- Excavations at Pisidian Antioch in 2017
Mehmet ÖZHANLI 90
- Investigating the Defences of Sagalassos: The 2017 Excavations on the Akra
Peter TALLOEN – Mücella ALBAYRAK 95
Jeroen POBLOME
- Work at Side in 2017
Hüseyin Sabri ALANYALI – Serap ERKOÇ 103
- 2016 Work at Side
Hüseyin Sabri ALANYALI 113
Feriştah SOYKAL-ALANYALI
- Excavations at Soli Pompeiopolis in 2017
Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTĞPAŞA 123
- Excavations at the Ancient City of Tlos (2005-2017)
Taner KORKUT – Gül IŞIN 132
Çilem UYGUN – Bilsen ÖZDEMİR

SURVEY REPORTS

- 2017 Season of the Lower Göksu Archaeological Salvage Survey Project
Tevfik Emre ŞERİFOĞLU 142
- Hagia Thekla (Meryemlik) Archaeological Site Survey, 2017
Umut ALMAÇ – Ayşin ÖZÜGÜL 150

İÇİNDEKİLER

KAZI RAPORLARI

- *Antiochia ad Cragum 2016 ve 2017 Yılları Kazı Çalışmaları* Michael HOFF – Birol CAN 1
Rhys TOWNSEND – Timothy HOWE
Asena KIZILARSLANOĞLU
Geraldine DOBOS
- *Arykanda Antik Kenti 2017 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* V. Macit TEKİNALP 15
Hacer SANCAKTAR – Fulya SEVİÇ
- *Aziz Nikolaos Kilisesi 2017 Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları* Sema DOĞAN – Ebru FINDIK 23
Vera BULGURLU
- *Elaiussa Sebaste 2017 Kazıları* Annalisa POLOSA – Muharrem ORAL 31
- *Hacılar Büyük Höyük Kazıları – 2017* Gülsün UMURTAK – Refik DURU 38
- *Karain Mağarası Kazıları 2017* Yavuz AYDIN – Eşref ERBİL 45
- *2017 Yılı Kelenderis Kazısı* K. Levent ZOROĞLU 51
- *2017 Kızılın Kazısı* Metin KARTAL 58
- *2017 Yılı Kibyra Çalışmaları* Şükrü ÖZÜDOĞRU 61
- *2017 Yılı Ksanthos Çalışmaları* Burhan VARKIVANÇ 69
- *Myra - Andriake 2017* Nevzat ÇEVİK – Süleyman BULUT 75
Ç. Afşin AYGÜN
Özgü ÇÖMEZOĞLU UZBEK
H. Ayça TIRYAKİ TÜRKMENÖĞLU
- *Olympos Kazısı 2017* B. Yelda OLCAY UÇKAN 82
Gökçen K. ÖZTAŞKIN
- *Pisidia Antiokheia Kazısı 2017* Mehmet ÖZHANLI 90
- *Sagalassos Savunma Sistemi İncelemeleri: Akra'da 2017 Kazıları* Peter TALLOEN – Mücella ALBAYRAK 95
Jeroen POBLOME
- *Side 2017 Yılı Çalışmaları* Hüseyin Sabri ALANYALI – Serap ERKOÇ 103
- *Side 2016 Yılı Çalışmaları* Hüseyin Sabri ALANYALI 113
Feriştah SOYKAL-ALANYALI
- *Soli Pompeipolis Kazıları 2017* Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTĞPAŞA 123
- *Tlos Antik Kenti Kazıları (2005-2017)* Taner KORKUT – Gül IŞIN 132
Çilem UYGUN – Bilsen ÖZDEMİR

YÜZEY ARAŞTIRMASI RAPORLARI

- *Aşağı Göksu Arkeolojik Kurtarma Yüzey Araştırması Projesi 2017 Sezonu Çalışmaları* Tevfik Emre ŞERİFOĞLU 142
- *Ayatekla (Meryemlik) Ören Yeri Yüzey Araştırması 2017* Umut ALMAÇ – Ayşın ÖZÜGÜL 150

CONTENTS

• Boğsak Archaeological Survey (BOGA) 2017	Günder VARİNLİOĞLU	156
• Urbanization and Rural Settlements in Rough Cilicia during Antiquity: Surveys around Diocaesarea (Uzuncaburç)	Ümit AYDINOĞLU	164
• Research on Settlement History and Rural Settlements in Rough Cilicia in 2017	Aşkim ÖZDİZBAY – İpek DAĞLI DİNÇER	171
• Düldül Yüzü. The Exploration of a Secondary Centre in the Territory of Sagalassos	Ralf VANDAM – Peter TALLOEN Yasemin ZENGER – Jeroen POBLOME	180
• Archaeological Surveys in the Yalvaç, Gelendost, and Şarkikaraağaç Districts of Isparta Province	Mehmet ÖZHANLI	188
• Surveys on Continental Neogene of Isparta in 2017	N. Damla YILMAZ USTA Hilal YAKUT İPEKOĞLU Gülcan SARP – Fuzuli YAĞMURLU Süleyman ATALAY	195
• Surveys at Eminler Höyük in Karaman: Preliminary Results	Yalçın KAMIŞ	200
• Surveys in and around Kremna in 2017	Hüseyin METİN – Salih SOSLU Mustafa ÇİDEM	208
• Surveys in Northern Pisidia in 2017	Fikret ÖZCAN	216
• Coastal and Underwater Archaeological Surveys in Mersin and Antalya Provinces – 2017	Hakan ÖNİZ	226
• Work at the Ancient City of Seleukeia Sidera in 2017	Bilge HÜR MÜZLÜ – Mustafa AKASLAN Hüseyin KÖKER – Lidewijde de JONG Meltem AYAŞAN – Burak SÖNMEZ İlkay ATAV KÖKER	234
• Şeref Höyük / Komama and Vicinity Survey, 2017	Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS	242
• Archaeological Surveys in the Hinterland of Tarsus (2016-2017)	Deniz KAPLAN – Erkan ALKAÇ Şener YILDIRIM – Gamze EVGEN	251
• Report on the 2017 Surveys at Uylupınar (Early Kibyra)	F. Eray DÖKÜ	260
OTHER REPORTS		
• Corpus Inscriptionum Latinorum XVII/5-3 Miliaria Provinciae Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Project 2017	Hamdi ŞAHİN – Seda TUNCAY	268

İÇİNDEKİLER

• Boğsak Arkeolojik Yüzey Araştırması (BOGA) 2017	Günder VARİNLİOĞLU	156
• Dağlık Kilikia'da Antik Dönem'de Kentleşme ve Kırsal Yerleşimler: Diocaesarea (Uzuncaburç) Çevresi Araştırmaları	Ümit AYDINOĞLU	164
• Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Kırsal Yerleşmeler Araştırması - 2017	Aşkın ÖZDİZBAY – İpek DAĞLI DİNÇER	171
• Düldül Yüzü. Sagalassos Territoriumu'nda İkincil bir Merkezin İncelenmesi	Ralf VANDAM – Peter TALLOEN Yasemin ZENGER – Jeroen POBLOME	180
• Isparta İli Yalvaç, Gelendost ve Şarkikaraağaç İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması 2017	Mehmet ÖZHANLI	188
• Isparta Karasal Neojeni 2017 Yılı Yüzey Araştırması	N. Damla YILMAZ USTA Hilal YAKUT İPEKOĞLU Gülcan SARP – Fuzuli YAĞMURLU Süleyman ATALAY	195
• Karaman Eminler Höyük Yüzey Araştırmaları: İlk Sonuçlar	Yalçın KAMIŞ	200
• Kremna ve Çevresi Yüzey Araştırması 2017	Hüseyin METİN – Salih SOSLU Mustafa ÇİDEM	208
• Kuzey Pisidia Yüzey Araştırması 2017	Fikret ÖZCAN	216
• Mersin ve Antalya İlleri Arkeolojik Kıyı ve Sualtı Araştırmaları - 2017	Hakan ÖNİZ	226
• Seleukeia Sidera Antik Kenti 2017 Yılı Çalışmaları	Bilge HÜR MÜZLÜ – Mustafa AKASLAN Hüseyin KÖKER – Lidewijde de JONG Meltem AYAŞAN – Burak SÖNMEZ İlkay ATAV KÖKER	234
• Şeref Höyük / Komama ve Çevresi Yüzey Araştırması 2017	Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS	242
• Tarsus Hinterlandı Arkeolojik Yüzey Araştırması (2016-2017)	Deniz KAPLAN – Erkan ALKAÇ Şener YILDIRIM – Gamze EVGEN	251
• 2017 Yılı Uylupınar (Erken Kibyra) Yüzey Araştırması Raporu	F. Eray DÖKÜ	260
DİĞER ÇALIŞMA RAPORLARI		
• Corpus Inscriptionum Latinarum XVII/5-3 Miliaria Provinciarum Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Projesi 2017 Yılı Çalışmaları	Hamdi ŞAHİN – Seda TUNCAY	268

Olympos Excavations in 2017

Olympos Kazısı 2017

B. Yelda OLCAY UÇKAN – Gökçen K. ÖZTAŞKIN

The 2017 campaign concentrated on the vicinity of the temple in sector S7/VII-VIII and around the Church III in sector S7/VI as well as the Episcopal Church and Baptistery in sector S7/VIII¹ (Fig. 1).

The temple is rectangular extending in a northwest-southeast direction. Based on a statue base for Marcus Aurelius uncovered in front of the entrance to the cella, the temple is attributed to the second half of the 2nd century AD. The temple proper is positioned in the middle of the north wall of a temenos that measures 90 x 62

2017 sezonundaki kazı çalışmaları S7/VII – VIII sektöründeki tapınak çevresinde ve S7/VI sektöründeki III Nolu Kilise’de yürütülmüştür. Ayrıca S7/VII sektöründeki Piskoposluk Kilisesi ve vaftizhanede çalışılmıştır¹ (Res. 1).

Tapınak kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda dik-dörtgen planlıdır. Cella girişi önünde bulunan Marcus Aurelius’a ithaf edilmiş bir heykel kaidesine göre yapı MS 2. yy’ın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Tapınak yak. 90 x 62 m ölçülerinde geniş bir temenos alanının kuzey duvarının merkezinde konumlanmıştır. Temenos’un ana

¹ The 2017 campaign at Olympos lasted from June 12 to November 6. The work, however, continued with landscaping and rubble clearing under the direction of Antalya Museum Directorate until January 12, 2018. The team members were Asst. Prof. Dr. architect E. Uçkan, Asst. Prof. Dr. M. Öztaşkın of Pamukkale University, Asst. Prof. Dr. S. Evcim of Ordu University, Asst. Prof. Dr. H. S. Öztürk of Istanbul University, archaeologist O. Atvur, architect B. Baykal, urban planner T. Mut, cartography engineer A. Nadir, topography, urban and regional planner S. Bulut, doctoral students in art history M. C. Uzun, S. Sertel, and B. Yıldırım, master’s students in art history İ. Gacemer, M. Aslan, and F. Mirzanlı, master’s student in history E. Demirhan, and trainee T. Bayram of Gazi University’s Department of Conservation and Restoration of Cultural Properties. In addition, undergraduate students from Anadolu, Pamukkale, and Ordu Universities and ten workmen sent by İŞKUR participated in the fieldwork. State representatives were archaeologist Sırrı Çölmekçi of Istanbul Archaeological Museums and archaeologist H. Güler of Diyarbakır Directorate of Conservation of Cultural Properties. Art historian Ü. Çınar of Antalya Archaeological Museum was in charge of the cleaning work. We would like to express our gratitude to the Ministry of Culture and Tourism General Directorate of Cultural Heritage and Museums for the permit and support; Anadolu University’s Project Unit for the support, Koç University Suna & İnan Kıraç Research Center on Mediterranean Civilizations (AKMED), SERVO Savunma, and ÖZLEM Ticaret for their support; also to Kumluca Municipality, ICF Airports, and BP Türkiye for their support in kind.

¹ *Olympos antik kentinde 2017 sezonundaki kazı çalışmaları 12 Haziran – 06 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmalara 12 Ocak 2018 tarihine kadar ise Antalya Arkeoloji Müzesi denetiminde çevre düzenlemesi ve moloz temizliğiyle devam edilmiştir. Çalışmalar Mimar Yrd. Doç. Dr. E. Uçkan, Pamukkale Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. M. Öztaşkın, Ordu Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. S. Evcim, İstanbul Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. H. S. Öztürk, Arkeolog O. Atvur, Mimar B. Baykal, Şehir Plancısı T. Mut, Harita Mühendisi A. Nadir Topograf, Şehir ve Bölge Plancısı S. Bulut, Sanat Tarihi doktora öğrencileri M. Cihangir Uzun, S. Sertel, B. Yıldırım, Sanat Tarihi Yüksek Lisans öğrencileri İ. Gacemer, M. Aslan, F. Mirzanlı, Tarih Yüksek Lisans öğrencisi E. Demirhan, Gazi Üniversitesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü’nden stajyer T. Bayram katılmıştır. Ayrıca Anadolu, Pamukkale ve Ordu üniversitesinden lisans öğrencileri ile İşkur tarafından sağlanan on işçi çalışmalara iştirak etmiştir. Kazı çalışmalarında İstanbul Arkeoloji Müzeleri uzmanı Arkeolog S. Çölmekçi ve Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Müdürlüğü uzmanı Arkeolog H. Güler Bakanlık Temsilcisi olarak görev almış; temizlik çalışmalarında ise Antalya Arkeoloji Müzesi’nden Sanat Tarihçi Ü. Çınar görev almıştır. Çalışma iznini veren ve destekleyen Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne; maddi destek sağlayan Anadolu Üniversitesi Proje Birimi’ne, Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED)’e, Servo Savunma’ya ve Özlem Ticaret’e; çalışmalara aynı destekte bulunan Kumluca Belediyesi, ICF Airports ve BP Türkiye’ye teşekkür ederiz.*

Fig. 2 Area for blocks from the temple pronaos

Res. 2 Tapınak, Pronaos'a ait blok tasnif alanı

to their areas of use in the structure. Broken pieces not attributable to a certain part were placed in M10 and M11 (Fig. 2).

As a result of the work, a total of 223 blocks belonging to the prothesis were documented and lifted. Column bases and column shafts *in situ*, the impost block of the western anta, and a voussoir in its fallen position were left in their locations. Blocks lifted and placed in the storage area included: 1 column base, 29 column drums and fragments, 9 column capitals and fragments, 17 architraves of which 7 have soffits and 9 do not plus 1 as a fragment, 14 friezes, 14 sima blocks, 3 sima blocks for the pediment, 30 voussoirs and fragments of anta arches, 91 blocks and fragments from the anta walls, 11 plaques for the pediment, 3 fragments of a lintel with console of the cella doorway, and 1 inscribed statue base.

In the course of the excavations in the pronaos a filling about 30 cm thick was attested between the stylobate and fallen blocks. The stylobate was uncovered at the +540 cm level under the filling. A column base in the southwest corner of the cut-stone stylobate is preserved in part. In the southeast corner are two column bases

düzenlenen alana yerleştirilmiştir. Bloklar burada, yapıdaki kullanım alanlarına göre (arşitrav, sima, friz, sütun vb.) tasnif edilerek sıralanmış ve numaralanmıştır. Mimari düzenlemeye ait ancak hangi parçaya ait olduğu anlaşılamayan kırık durumdaki blok parçaları ise M10 ve M11 içerisine yerleştirilmiştir (Res. 2).

Yapılan çalışmalar sonucunda tapınağın cephesindeki prothesis'e ait toplam 223 adet blok belgelenecek kaldırılmıştır. In situ durumlarını koruyan sütun altlıkları, sütun gibi parçalar ile batı kanat ante duvarına ait yastık taşıyla birlikte yıkılma durumunu koruyan bir kemer bloğu yerinde bırakılmıştır. Kaldırılarak depolama alanına yerleştirilen bloklar; 1 adet sütun altlığı, 29 adet sütun tamburu ve sütun tamburu parçası, 9 adet sütun başlığı ve sütun başlığı parçası, 7 adet soffitli, 9 adet soffitsiz ve 1 adet kırık parça olmak üzere toplam 17 adet arşitrav, 14 adet friz, 14 adet sima, 3 adet alınlık sima bloğu, 30 adet ante kemer bloğu ve kemer bloğu parçası, 91 adet ante duvarına ait düz blok ve blok parçası, 11 adet alınlık düz levhası, cella kapısında yer alan konsollu lento'ya ait 3 kırık parça ve 1 yazıtlı heykel kaidesi şeklindedir.

Pronaos'taki kazı çalışmalarında, yıkılmış bloklar ve stylobat arasında ortalama 30 cm'lik bir dolgu toprak tespit

Fig. 3 View of temple from the south, after excavation

Res. 3 Tapınak, kazı sonrası güneyden genel görünüş.

with a drum on their tops that have survived *in situ* (Fig. 3).

Under the stylobate two rows of crepis were attested at the +501 and +460 levels. A sondage measuring 100 x 150 cm was dug outside the southwest corner of the pronaos to clarify the infrastructure. In this area were stereobate blocks with roughly chiseled ethyneria at the +419 and +360 cm levels. At the +400 level was the main soil with creek stones and sand. It was understood that the stereobate blocks were placed on the ground prepared as inclined. The gaps between were filled with sandy soil containing chips of stone, grit, and rubble-waste from the construction.

According to the work at the pronaos, the temple had a hexastyle Ionic arrangement on its south façade. The columns stood on Attic bases placed on a stylobate on top of two steps of crepis. The façade had a triangular pediment on a lintel and sima. The anta walls had arched openings.

The work in the cella also foresaw lifting of the blocks in stages similar to the pronaos. Thus, the first stage was completed in 2017. The blocks identified in the cella were moved to the west of M13 on the north wall line

edilmiştir. Dolgu altında +540 kot seviyesindeki stylobat açığa çıkarılmıştır. Kesmetaş stylobat'ın güneybatı köşesinde bir sütun altlığı kısmen korunmuştur. Güneydoğu köşede ise iki sütun altlığı, üzerlerinde tambur parçalarıyla beraber *in situ* durumda tespit edilmiştir (Res. 3).

Stylobat altında +501 ve +460 kotlarında iki sıra krepis tespit edilmiştir. Altyapının daha iyi anlaşılması amacıyla, pronaosun güneybatı köşesinin dışında 100 x 150 cm ölçülerinde bir sondaj açılmıştır. Bu alanda, +419 ve +360 kot seviyesi arasında, ethyneria'ları kabaca tıraşlanıp bırakılmış, stereobat blokları görülmüştür. +400 kotunda ise, deretaşlı ve kumlu ana toprak ortaya çıkmıştır. Stereobat bloklarının, ana toprak eğimli bir şekilde kazıldıktan sonra yerleştirildikleri anlaşılmaktadır. Stereobatlar yerleştirildikten sonra kalan boşluklar, tapınak inşasından artan yonga biçimli taş-taşçık ve moloz içeren kumlu toprakla doldurulduğu görülür.

Pronaos çalışmaları sonucuna göre tapınak güney cepheye yer alan 6 sütunlu İon düzeninde cephe düzenlemesine sahiptir. Sütunlar iki basamaklı krepis üzerinde yer alan stylobat üzerindeki attika tipi kaideler üzerinde yükselir. Cephe lento ve simalar üzerinde üçgen alınlıklıdır. Ante duvarlarında kemerli açıklıklar yer alır.

of the Episkopeion. 17 blocks were documented and categorized: 6 pediment blocks, 7 regular blocks, 3 architrave blocks, and 1 frieze.

After the lifting of the blocks, leveling of the interior of the cella started. The front wall of the cella was built with dressed ashlar, but the other walls were built with alternating courses of six courses of bricks and rubble. Numerous fragments of statues were uncovered, mostly in the north part of the cella. A preliminary study of the fragments belonging to a hand, foot, shoulder, and body suggests that they might have belonged to a figure of an emperor dressed in military garb and reaching a height of about 3.5 m.

It is inferred that the architectural elements of the temple still stood in the Early Byzantine period. The filling between the fallen blocks and the stylobate in the pronaos contained pottery, glass, and metal finds that reflect the character of the Early Byzantine period. In addition, a coin of Justin II (AD 570/71) was uncovered on the stylobate. In the southeast part of the stylobate is a line of pipes in fragments. In the northwest corner of the pronaos is a rubble wall with massive masonry like a buttress. A room had been formed between this buttress and the cella doorway. In the Byzantine period, the cella was arranged as two rooms. The excavations brought to light two piers northward from the central axis and two piers in between the cella.

Simultaneously with the work at the temple, work was conducted in the area reachable by the crane. Rubble was cleared from M12, M13, M14, and M15 belonging to the Episkopeion. The work in the south part of the pronaos indicated the presence of a north-south oriented room to the west of the baptistery. North-south walls were attested in the area between this room and the viridarium. However, they could not be clarified since the excavations have not concluded. To the east of the cella is a two-roomed arrangement as big as the cella.

The earth excavated in the Episkopeion and baptistery was left in the naos and baptistery due to the inactive discharge lines. In 2017 this earth was removed, and vegetation and rubble were cleared to facilitate the movement of visitors inside (Fig. 4).

Work was initiated at Church III located in the northwest part of sector S7/V1 in 2016. This three-aisled structure has a narthex and a single apse. The naos measures about 20 x 12 m. Three doorways lead into each aisle from the narthex. In its northwest is a semicircular annex (exedra) accessed directly from the north aisle. Five buttresses inside the annex were connected with arches. Beam holes in the south wall indicate that a gallery

Cella bölümünde gerçekleştirilen çalışmalarda, pronaos'ta olduğu gibi blokların aşamalı olarak kaldırılması planlanmıştır. Bu yönüyle, 2017 sezonunda ilk aşama tamamlanmıştır. Cellada tespit edilen bloklar, episkopeion'un kuzey duvarı hattında M13'ün batısına yerleştirilmiştir. Tasnif ve belgelemesi yapılan toplam 17 bloktan 6'sı alınlık bloğu, 7'si düz blok, 3'ü arşitrav, 1'i ise frizdir.

Blokların kaldırılmasının ardından cella iç mekanında kot seviyesi tesfiyesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Cella ön cephesinde blok mimarisi izlenirken, diğer duvarlarında moloz taş ve altı sıra tuğla ile oluşturulmuş almalı teknik kullanıldığı anlaşılmıştır. Kazı çalışmalarında çok sayıda heykel parçası ele geçmiştir. Heykel parçaları cella'nın kuzey bölümünde yoğunlaşmaktadır. El, ayak, omuz ve gövde gibi parçalar üzerinde yapılan ön değerlendirme sonucunda heykelin, yak. 3.5 m yüksekliğinde asker kıyafeti giymiş bir imparator heykeli olabileceği düşünülmektedir.

Tapınağa ait mimarinin Erken Bizans Dönemi'nde ayakta olduğu anlaşılmaktadır. Pronaos kazılarında yıkılmış bloklar ve stylobat arasındaki dolgudan, Erken Bizans Dönemi özellikleri gösteren seramik, cam ve maden buluntular ele geçmiştir. Ayrıca stylobat üzerinde II. Justin dönemine (MS 570/71) ait bir sikke bulunmuştur. Pronaos'un güneydoğu bölümünde stylobat'ın kenarında ilerleyen künk parçalarına rastlanmıştır. Pronaosun kuzeybatı köşesinde payanda şeklinde masif bir örgüye sahip moloztaş duvar görülür. Bu payanda ile cella kapısı arasında alanda ise küçük bir mekan oluşturulmuştur. Bizans Dönemi'nde cella'nın iki birimli olacak şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır. Kazı çalışmalarında, cella'nın merkez aksından kuzeye yakın olarak doğu ve batı duvarlarında karşılıklı konumlanmış iki payanda ve aralarında iki paye tespit edilmiştir.

Roma Dönemi tapınağının kazısıyla eş zamanlı olarak, vinç çalışma mesafesindeki alanlarda da çalışılmıştır. Episkopeion'a ait M12, M13, M14 ve M15'de moloz temizliği yapılmıştır. Pronaos'un güneyindeki çalışmalarda, vaftizhanenin batısında kuzey-güney doğrultulu bir mekan bulunduğu anlaşılmıştır. Bu mekan ve viridarium arasındaki alanda kuzey-güney doğrultulu duvarlar tespit edilmiştir. Ancak kazı çalışmaları tamamlanmaması nedeniyle mekan düzenlemesinin niteliği anlaşılamamıştır. Cella'nın doğusunda, cella büyüklüğünde iki birimli bir mekan düzenlemesi bulunduğu anlaşılmaktadır.

Piskoposluk Kilisesi ve vaftizhanesinde daha önceki kazı sezonlarında ortaya çıkan kazı toprağı ve moloz, tahliye hatlarının açık olmaması nedeniyle kilise naos'unda ve vaftizhane içinde bırakılmıştı. 2017 çalışmalarında, yapıların ziyaretçiler için daha rahat gezilebilmesi amacıyla,

Fig. 4 Aerial view of Episcopal Church and Baptistery after excavation
Res. 4 Piskoposluk Kilisesi ve Vaftizhanesi, çalışma sonrası hava fotoğrafı

floor once existed in the south aisle. In 2017 rubble was cleared from the north and south aisles and the exedra. Excavations were carried out at the bema and the east part of the south aisle.

The bema was bounded on the west side with a low tempon of balusters and balustrades in between. The nave was separated from the north and south aisles with balusters and balustrades placed between the columns. The bema floor was reached at the +385 level on average. Bema floor is paved with triangles, hexagons, and rhombi in opus sectile technique. In the center of the bema is a rectangular platform for the altar that measures 189 x 96 cm and rises 17 cm from the bema floor. The work brought to light in the apse a five-stepped synthronon built with roughly cut stones and paved with white limestone plaques. The floor of the apse is at the +400 level (Fig. 5).

In the excavations of the south aisle, the levels of +430 / +460 contained column, capital, plaque and molding fragments in addition to rubble. Under this layer was another layer containing roof tile debris. Under the roof tiles was a layer containing a blockage of creek stones and masses of tesserae. This layer would have belonged

kazı toprağı yapıların dışına taşınmış, bitki ve moloz temizliği yapılmıştır (Res. 4).

S7/VI sektörünün kuzey batısında yer alan III Nolu Kilise'de ilk olarak 2016 sezonunda çalışılmıştır. Üç nefli kilise nartheks'li ve tek apsidlidir. Kilisenin naos'u yak. 20 x 12 m ölçülerindedir. Narthekst'en naos'a her nef ekseninde yer alan üç kapıyla geçilir. Kuzeybatısında kuzey neften doğrudan ulaşılan yarım daire planlı bir ek yapı (eksedra) bulunur. Ek yapı içerisinde birbirlerine kemerlerle bağlı olduğu anlaşılan beş payanda yer alır. Güney duvarda izlenen hatıl delikleri, güney nef üzerinde bir galeri katının yer aldığını gösterir. 2017 sezonu çalışmalarında kuzey nef, güney nef ve ekhedra içerisinde moloz temizliği yapılmıştır. Kazı çalışmaları ise bema ve güney nefin doğu kısmında gerçekleştirilmiştir.

Bema batı yönde balüster'ler arasında levhalarla alçak tipte düzenlenmiş bir tempon'la sınırlanır. Kuzey ve güney yönde ise, nef ayırımındaki sütunlar arasına yerleştirilmiş balüster ve levhalarla sınırlanmıştır. Kazı çalışmalarında ortalama +385 kot seviyesinde bema zeminine ulaşılmıştır. Zeminin üçgen, altıgen ve eşkenar dörtgen biçimli parçalardan oluşan opus-sectile döşemeye kaplı olduğu tespit edilmiştir. Bema merkezinde, zeminden

to the gallery floor. This indicated that the floor of the gallery over the south aisle was paved with mosaics. At the +378 level was the floor of the south aisle, which was paved with opus tessellatum mosaics depicting geometric compositions (Fig. 6).

Excavations revealed data regarding the destruction process of the structure. After the structure fell out of use, first the roof and the gallery floor collapsed. Then the architectural elements fell on top of them. This data suggests that the structure did not fall suddenly due to a natural catastrophe but rather fell gradually after it had been abandoned.

It was noted in the course of excavations that a section measuring 70 cm at the eastern end of the south aisle was reserved. The separation was done with a thin plaque placed on top of four courses of bricks. The groove for the plaque is at the +519 level on the south wall. The mosaic-paved floor of the aisle was reached at the +378 level. The excavations did not yield any evidence that would cast light onto the purpose of this area.

The work showed that the walls of Church III were covered with figural frescoes. On the wall of the south aisle is the below-the-knee part of a figure with a long, white garment and red shoes. The work inside the semicircular

17 cm yüksek tutulmuş 189 x 96 cm ölçülerinde dikdörtgen biçimli altar platformu açığa çıkarılmıştır. Çalışmalar sonucunda kilise apsisinde beş basamaklı syntronon bulunduğu tespit edilmiştir. Kabayonu kesmetaştan örülmüş syntronon basamakları beyaz renkli kireçtaşı plakalarla kaplanmıştır. Apsis zemini +400 kotundadır (Res. 5).

Güney nefteki kazılarda ilk olarak +430/+460 kot seviyesi aralığında moloztaşın yanı sıra sütun, sütun başlığı, levha ve silme parçaları içeren bir tabakaya rastlanmıştır. Bu tabakanın altında ise çatıya ait kiremit yıkıntısı içeren bir katman tespit edilmiştir. Kiremitlerin altında; harçla bağlanmış dere taşlarından yapılmış bir blokaj ve yoğun tessera içeren bir katmanla karşılaşmıştır. Bu katman galeri katına ait olmalıdır. Bu sayede güney nef üzerindeki galeri katı zemininin mozaik döşemeli olduğu tespit edilmiştir. +378 kot seviyesinde ise nef zeminine ulaşılmıştır. Nef zemini, geometrik kompozisyonlar içeren opus tessellatum tekniğinde mozaikle kaplıdır (Res. 6).

Kazi çalışmaları neticesinde yapının yıkılma sürecine dair veriler elde edilmiştir. Yapı kullanım dışı kaldıktan sonra ilk olarak galeri katı ve çatının çöktüğü; daha sonra bunların üzerine mimari unsurların yıkıldığı anlaşılmaktadır. Bu veri yapının doğal bir afete bağlı olarak aniden

Fig. 5 Church III, general view of the bema after excavation

Res. 5 III Nolu Kilise, bemanın kazı sonrası genel görünümü

Fig. 6
Church III,
general view of
the south aisle
after excavation
Res. 6
III Nolu Kilise,
güney nefin kazı
sonrası genel
görünüşü

annex also addressed the frescoes fallen off the wall. The pieces that could be reassembled depict two figures, one of whom is Christ based on his nimbus. The other figure has white hair and a halo. Furthermore, the work in the bema brought to light three square marble plaques with depictions of bearded portraits in relief. One of them has an inscription flanking the head that reads ΠΑΥ – ΛΟ, indicating that this was an icon of St. Paul.

yıkılmadığını, terk edildikten sonra uzun bir süre boş kalarak aşama aşama yıkıldığını gösterir.

Kazı çalışmalarında güney nefin doğu ucunda 70 cm'lik kısmın özel olarak ayrıldığı tespit edilmiştir. Ayrım dört sıra tuğla dizisinin üzerine yerleştirilmiş ince bir levhayla sağlanmış. Güney duvarda izlenen levha oluğunun üst hizası +519 kotundadır. Çalışmalarda +378 kot seviyesinde mozaik kaplı nef zeminine ulaşılmıştır. Kazı çalışmalarında bölmenin yapılış amacını aydınlatacak bir bulguya rastlanmamıştır.

III nolu kilisedeki kazı çalışmalarında duvarların figürler içeren freskolarla kaplı olduğu anlaşılmıştır. Güney nef duvarı üzerinde uzun etekli beyaz bir elbise ve kırmızı ayakkabıya sahip bir figürün dizden aşağı kesimi görülmektedir. Yarım daire planlı ek yapı içerisindeki çalışmalarda ise duvardan dökülmüş olarak freskolar bulunmuştur. Birleştirilebilen parçalarda iki figür tespit edilmiştir. Bunlardan birinin nimbus'lu halesi sayesinde İsa olduğu anlaşılır. Diğer figür beyaz saçlı ve haledir. Ayrıca bema içerisindeki çalışmalarda üzerinde alçak kabartma olarak yapılmış sakallı portreler işlenmiş kare biçimli üç mermer levha ele geçmiştir. Bunlardan birinde başın iki yanındaki "ΠΑΥ – ΛΟ" harflerinden Aziz Pavlos'a ait bir ikon olduğu anlaşılmaktadır.